

Państwo

Bibliografia:

- Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*
- Źródło: Platon, *Państwo, Prawa*, 1997, s. 43.
- Źródło: Arystoteles, *Polityka*, Warszawa 2021, s. 32.

Terytorium Polski

Źródło: pixabay, domena publiczna.

Co już wiesz o państwie? Przekonaj się, wykonując krótki test.

Ćwiczenie 1

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Pierwsze państwa powstały w...

☐ I tysiącleciu p.n.e.

☐ VIII wieku p.n.e.

☐ IV tysiącleciu p.n.e.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.
Najstarsze starożytne państwo to...

☐ Ateny.

☐ Rzym.

☐ Egipt.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.
Tytuł cesarza wywodzi się z państwa...

☐ rzymskiego.

☐ niemieckiego.

☐ karolińskiego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.
Najpóźniej powstałe państwo to...

☐ Francja.

☐ Polska.

☐ Litwa.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.
W XIV wieku Polska była monarchią...

☐ absolutną.

☐ stanową.

☐ konstytucyjną.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Twórca państwa polskiego, Mieszko I, był...

☐ cesarzem.

☐ królem.

☐ księciem.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Słowo demokracja pochodzi z języka...

☐ angielskiego.

☐ łacińskiego.

☐ greckiego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.
Pojęcie republika powstało w...

☐ średniowieczu.

☐ czasach nowożytnych.

☐ starożytności.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Po co nam państwo?

Elementy państwa

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Co potrafię?

- scharakteryzować najważniejsze funkcje polityki;
- określać, na czym polega władza i w jaki sposób wywiera wpływ na człowieka;
- budować argumenty, zajmować stanowisko, uczestniczyć w dyskusji.

Nauczysz się

- wymieniać podstawowe cechy państwa;
- charakteryzować różne poglądy dotyczące powstania państwa;
- charakteryzować podstawowe funkcje państwa.

Pojęcie państwa

Definicja: państwo

historycznie ukształtowana organizacja terytorialna, określająca normy i sposoby funkcjonowania społeczeństwa

Od starożytności do czasów współczesnych zmieniał się sposób rozumienia, czym jest państwo. Przekształceniom podlegały również poglądy na temat pochodzenia i zadań państwa. Różnorodnie rozumiano zakres jego działania, relacje między instytucjami państwowymi a społeczeństwem oraz kształt instytucji zajmujących się gospodarką, sądownictwem, stosunkami z innymi państwami, obronnością, kulturą, edukacją itd.

Różne rozumienia państwa miały swoje odzwierciedlenie w stosowanym nazewnictwie.

W starożytnej Grecji używano nazwy *****polis*****, w znaczeniu państwo-miasto.

W starożytnym Rzymie stosowano pojęcie **res publica** [czyt.: publika], rozumiane jako wspólnota obywateli.

W średniowieczu upowszechniła się nazwa ***terra***, oznaczająca ziemię, kraj.

W XVI w. pojawiło się określenie ***stato***; (od *stato* pochodzą obecne nazwy: angielska – *State* [czyt.: stejt], francuska – *l'État* [czyt.: leta], niemiecka – *der Staat* [czyt.: der sztat] odwołujące się racji stanu, czyli jakiejś fundamentalnej zasady tworzącej państwo, na przykład prawa.

Za powszechnie uznawane przyjmuje się pojęcie *państwa*, które sformułował Georg Jellinek [czyt.: georg jelinek] (1851–1911). Słynny niemiecki uczony wskazał trzy zasadnicze jego składniki:

- terytorium;
- ludność;
- zwierzchnia władza (rząd).

Państwo jest organizacją zamieszkałej na pewnym terytorium ludności (narodu, ludu), kierowanej przez zwierzchnią władzę.

Współcześnie uzupełnia się tę definicję, wskazując na dodatkowe elementy państwa, np. uznanie na arenie międzynarodowej.

Państwo

Państwo uważane jest za jedną z najważniejszych organizacji służących osiągnięciu zbiorowych celów społeczeństwa.

Wybrane cechy państwa

Polityczny charakter

Polityczny charakter państwa jest związany z procesem sprawowania władzy w społeczeństwie, z podziałem na rządzących i rządzonych. Uprawnieniem szczególnym – charakterystycznym tylko dla władzy państwowej – jest możliwość

stosowania legalnego przymusu, w tym przemocy. Władza państwowa wykonywana jest w Polsce przez różnorodne instytucje, np.: Sejm RP, Radę Ministrów czy sądy powszechne. Każda z tych instytucji posiada pewne uprawnienia władcze i w ich ramach pełni określone funkcje.

Terytorium

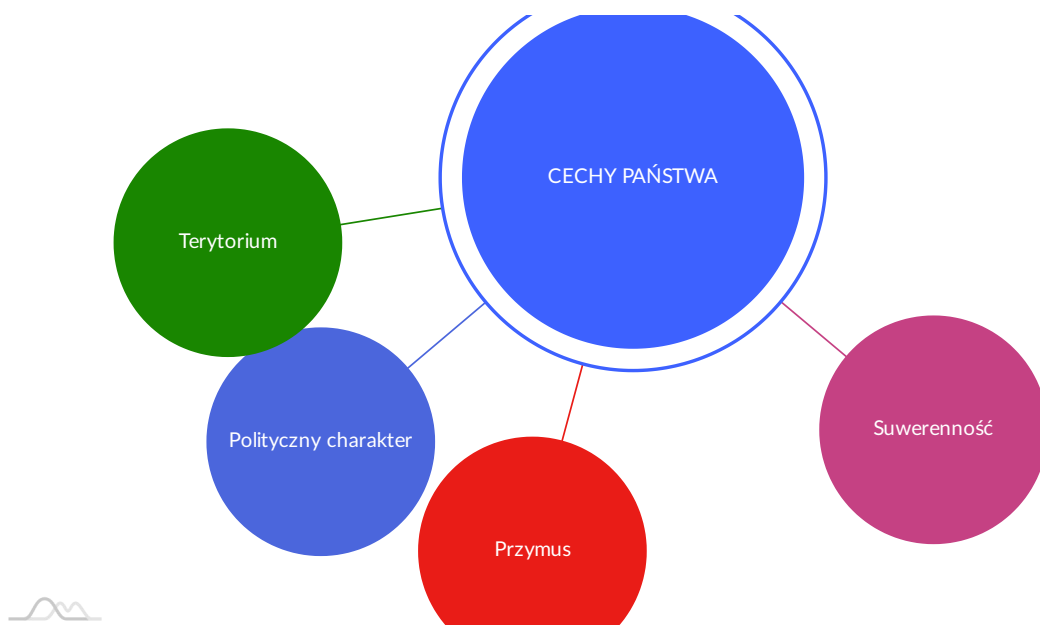
Warunkiem istnienia państwa jest sprawowanie suwerennej władzy na określonym terytorium. W skład terytorium wchodzi przestrzeń lądowa, morska i powietrzna. Za składnik terytorium państwowego uważa się także statki powietrzne i morskie oraz placówki dyplomatyczne danego państwa. W sytuacjach zagrożenia państwo ma obowiązek obrony swojego terytorium, włącznie z zastosowaniem siły militarnej.

Suwerenność

Suwerenność wewnętrzna państwa polega na wyłączności stanowienia i wykonywania prawa przez organy państwa oraz możliwości decydowania o zjawiskach i procesach składających się na życie społeczeństwa. Suwerenność zewnętrzna oznacza zdolność organów państwa do podejmowania decyzji niezależnie od woli i interesów innych państw oraz organizacji międzynarodowych.

Przymus

Każde społeczeństwo jest wewnętrznie zróżnicowane. Wpływa to na pojawianie się konfliktów politycznych, ekonomicznych, kulturowych, religijnych itd. Część tych konfliktów zagraża porządkowi społecznemu i bezpieczeństwu państwa. W takich sytuacjach przymus państwowy jest środkiem utrzymywania i przywracania ładu. Niekiedy może stać się jednak siłą działającą na szkodę obywateli.

Cechy państwa – mapa myśli

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Wyjaśnij, w jakich sytuacjach demokratyczne państwo może zastosować przymus wobec swoich obywateli. Podajcie przykłady takich działań. Uzasadnij odpowiedź.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej

Jak powstały państwa?

Istnieje na ten temat wiele różnorodnych poglądów. Najpopularniejsze teorie powstania państwa:

Koncepcja teistyczna

Zwolennicy tej koncepcji uważają, że państwo było wytworem woli Boga i stanowiło przejaw jego panowania nad ludźmi. Jednym z twórców koncepcji był żyjący w średniowieczu św. Tomasz z Akwinu.

Koncepcja umowy społecznej

Zwolennicy tej koncepcji uważają, że państwo jest rezultatem woli społeczeństwa, nie zaś woli boskiej. Koncepcja ta odwołuje się do idei równości ludzi oraz prawa do wolności, które powinny być chronione przez instytucje państwa. Koncepcja powstała w XVII i XVIII w. Do jej twórców należał oświeceniowy myśliciel Jean-Jacques Rousseau [czyt.: żan żak ruso].

Koncepcja podboju

Zwolennicy tej koncepcji uważają, że państwa powstają jako rezultat zastosowania przemocy. Silniejsze grupy etniczne podbijały grupy słabsze i narzucały im swoją władzę. Jednym ze zwolenników tej koncepcji był żyjący w XIX w. Ludwik Gumplowicz.

Koncepcja rozwarstwienia klasowego

Jej zwolennicy uważają, że państwo powstało na skutek podzielenia się społeczeństwa na wrogie i walczące ze sobą klasy społeczne: panującą (wyzyskującą, bogatą) i podporządkowaną (wyzyskiwaną, biedną). Państwo zostało powołane przez klasę panującą do ochrony własnych interesów. Twórcami tej koncepcji byli żyjący w XIX wieku Karol Marks i Fryderyk Engels.

Państwa posiadają swoje charakterystyczne symbole: godło – herb państwa, barwy – flagę narodową oraz hymn.

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

Art. 28.

1. Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu.
2. Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony.
3. Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego.
4. Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie prawnej.
5. Szczegóły dotyczące godła, barw i hymnu określa ustawa.

Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*

Czasami nawet Konstytucja może wprowadzać w błąd. Konstytucja RP używa bowiem w art. 28 błędnie pojęcia „herb”. Godłem Polski jest Orzeł Biały, natomiast tenże Orzeł umieszczony na tarczy herbowej w czerwonym polu jest już herbem Polski

Źródło: a. nn., domena publiczna.

” Mazurek Dąbrowskiego

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEpqjdKea>

Mazurek Dąbrowskiego, nasz hymn narodowy

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Mazurek Dąbrowskiego, hymn narodowy Polski.

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Jak Czarniecki do Poznania,
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się za morze.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Już tam ojciec do swej Zosi
Mówi zapłakany:
– Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.

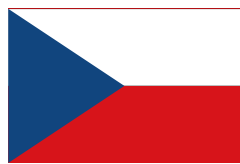
Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Ćwiczenie 10

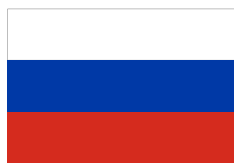
Czy umiesz rozpoznać flagi państw sąsiadujących z Polską? Dopasuj państwa do flag przedstawionych na ilustracjach .

Ukraina

Litwa

Rosja

Słowacja

Czechy

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Przeczytaj materiał informacyjny.

” Platon

Państwo prawa

Sokrates: (...) państwo tworzy się dlatego, że żaden z nas nie jest samowystarczalny, tylko mu potrzeba wielu innych. Od początku budujemy państwo [...] a będzie je budowała nasza potrzeba [...] na tośmy założyli państwo.[...] Więc z tego nam się zrobił rynek i pieniądz, znak służący do wymiany (...).

Źródło: Platon, *Państwo, Prawa*, 1997, s. 43.

Polityka

[Człowiek] ma zdolność odróżniania dobra od zła, sprawiedliwości i niesprawiedliwości i tym podobnych; wspólnota zaś takich istot staje się podstawą rodziny i państwa (...).

Źródło: Arystoteles, *Polityka*, Warszawa 2021, s. 32.

Polecenie 1

Wykonajcie zadanie, pracując w kilkusobowych grupach.

- Wyjaśnijcie, po co współczesnemu człowiekowi jest instytucja państwa. Sporządźcie wnioski i przedstawcie je pozostałej części klasy.
- Uargumentuj, czy wasze wnioski podzieliliby autorzy powyższych cytatów.

Defilada Wojska Polskiego

Źródło: Halibutt, licencja: CC BY-SA 3.0.

Zadaniem armii jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa na arenie międzynarodowej, obrona granic i terytorium, a także w sytuacjach kryzysowych niesienie pomocy humanitarnej.

Funkcje państwa

Współcześnie państwo realizuje wiele zadań, ale w najbardziej ogólnym ujęciu jego działalność wciąż sprowadza się do dwóch głównych funkcji: wewnętrznej i zewnętrznej.

Funkcja **wewnętrzna**, realizowana na terytorium państwa, służy utrzymaniu porządku i bezpieczeństwa. Wynikają z niej działania, które regulują prawne relacje między obywatelami, partiami politycznymi, związkami zawodowymi, organizacjami pozarządowymi oraz między obywatelami a instytucjami władzy państwowej. W ramach funkcji wewnętrznej wskazuje się liczne funkcje szczegółowe.

Funkcje wewnętrzne państwa

Ekonomiczna

Polega na określaniu kierunków rozwoju gospodarczego państwa, np. ustalaniu corocznego budżetu państwa, organizowaniu i kontroli procesów wytwarzania oraz rozdziału dóbr materialnych.

Socjalna

Polega na ochronie i wspieraniu osób i grup społecznych w odniesieniu do ich podstawowych potrzeb i posiadanych zasobów; w jej ramach podejmuje się działania w zakresie: ochrony zdrowia, opieki społecznej, ubezpieczeń społecznych, ograniczania skali bezrobocia, ochrony środowiska naturalnego itp.

Porządkowa

Polega na podejmowaniu działań związanych z porządkiem i bezpieczeństwem publicznym. Państwo dba o przestrzeganie przez obywateli prawa oraz zwalcza

czynniki zagrażające stabilności państwa (np. przestępców, organizacje terrorystyczne).

Wychowawcza/kulturalna

Polega na kształtowaniu i rozpowszechnianiu poglądów, postaw i wartości zgodnych ze społecznie uznanym systemem wartości. Państwo reguluje działalność szkolnictwa, instytucji nauki i kultury, mediów, organizacji pozarządowych.

Funkcje państwa

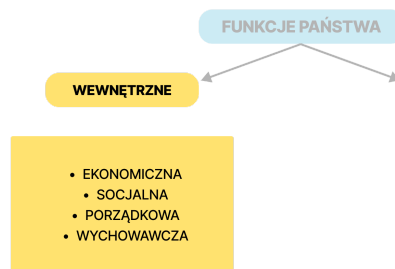
Funkcja **zewnątrzna**, realizowana na arenie międzynarodowej, polega na ochronie suwerenności i bezpieczeństwa państwa. W tym celu podejmowane są zarówno działania pokojowe (w tym dyplomatyczne), jak i militarne.

Jednym z instrumentów służących pokojowej realizacji interesów państwa jest dyplomacja.

Wybrane działania pokojowe realizowane przez państwo polskie na arenie międzynarodowej:

- nawiązywanie i utrzymywanie dobrych stosunków z państwami i organizacjami międzynarodowymi;
- współtworzenie międzynarodowych organizacji polityczno-militarnych, ekonomicznych, kulturalnych, np. Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej, Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO);
- rozstrzyganie konfliktów z innymi państwami za pośrednictwem takich metod jak negocjacje, mediacje i arbitraż;
- udział żołnierzy polskich w misjach pokojowych w regionach zagrożonych wybuchem konfliktu zbrojnego.

Funkcje wewnętrzne

Cele

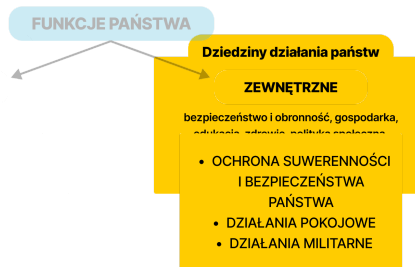
Cele działania państw

zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, zapewnienie równości i sprawiedliwości społecznej, zapewnienie rozwoju i dobrobytu, zapewnienie wolności obywatelom, ochrona kultury i dziedzictwa narodowego, wspieranie demokracji i rządów prawa

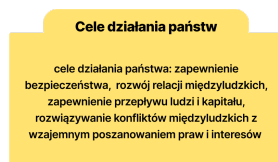
Dziedziny

Funkcje zewnętrzne

Cele

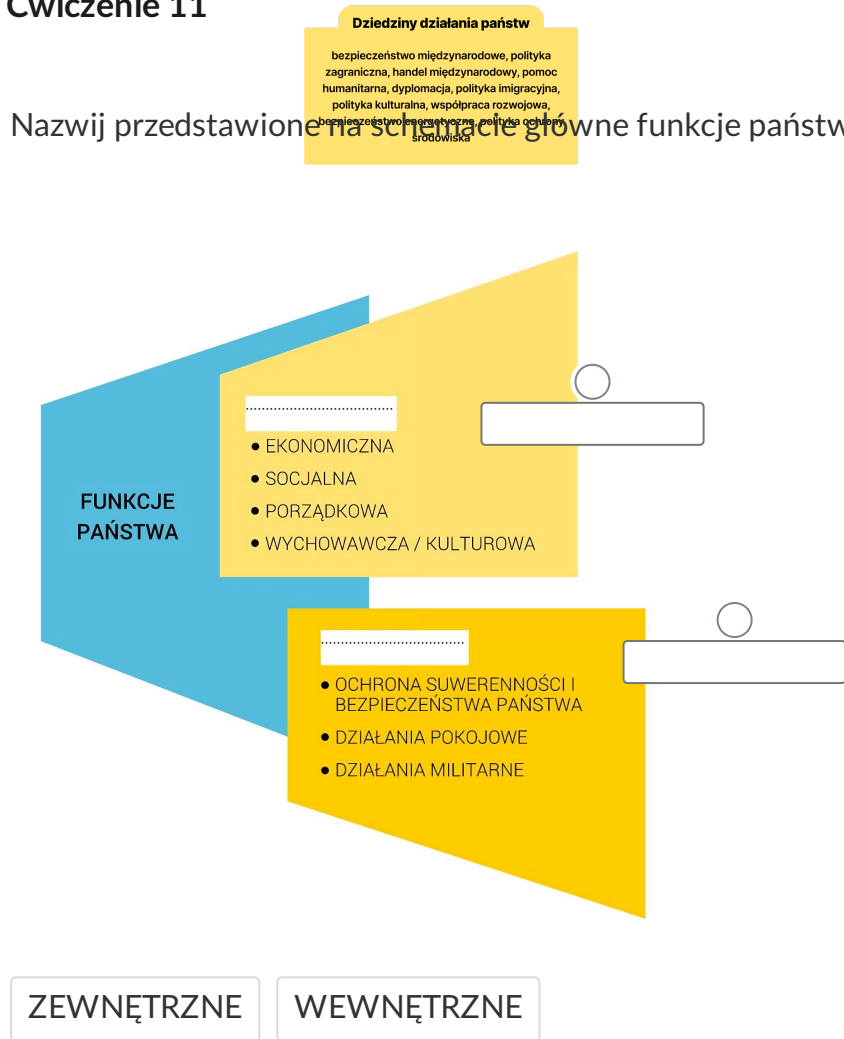
Dziedziny

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 11

Nazwij przedstawione na schemacie główne funkcje państwa.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 12

Zaznacz przykłady realizowania przez państwo polskie funkcji zewnętrznych.

☐

przedstawiciel Polski w Bośni i Hercegowinie odwiedził polskich żołnierzy pełniących misję pokojową tym państwie

☐

współpraca rozwojowa była jednym z głównych tematów rozmów prowadzonych przez Polskę i Izrael

☐

rząd obiecał udzielenie wsparcia osobom, które zaciągnęły kredyty mieszkaniowe we frankach szwajcarskich

☐

podpisany został nowy dokument regulujący ocenianie i klasyfikowanie uczniów

☐

policja zintensyfikowała działania służące bezpieczeństwu na szlakach narciarskich

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ośrodek Pomocy Społecznej

Źródło: Marek Mazurkiewicz, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 13

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Przedstawione na powyższej tablicy informacje ilustrują realizację przez państwo polskie funkcji...

☐ ekonomicznej.

☐ socjalnej.

☐ wychowawczej.

☐ ochronnej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Podsumowanie

Istnieją różne poglądy na temat pochodzenia państwa, jego charakteru i funkcji. W historii ludzkości państwo było jedną z najważniejszych form organizujących życie społeczeństwa. Losy poszczególnych państw są efektem skuteczności i jakości pełnienia funkcji wewnętrznej i zewnętrznej. Współczesny świat znajduje się w dynamicznej fazie przekształceń. Coraz częściej pojawiają się instytucje ponadnarodowe (jak np. Unia Europejska), w ramach których państwa współpracują ze sobą.

Literatura uzupełniająca

Osiatyński W., Państwo złem koniecznym, „Wiedza i Życie” nr 11/1996
(<http://archiwum.wiz.pl/1996/96113800.asp>).

Wojtaszczyk K.A., *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 1999.